

Johan Galtung

11. SEPTEMBER 2001 – DIAGNOSE, PROGNOSE, TERAPI

Diagnosen

Politikk må – på samme måte som kommunikasjon – vurderes slik: hvem gjør hva mot hvem, hvordan-når-hvor og hvorfor. Dette hva-hvordan-når-hvor ved angrepet 11. september i New York og Washington er avklart. Problemet er hvem og hvorfor. Hvem er likevel klart til en viss grad i det minste. På samme måte som i tilfellet med presidentpalasset i Santiago de Chile, som også ble bombet 11. september (1973), hadde noen noe i mot det som skjedde inne i noen bygninger: USA-kapitalismen med sin verdenshandel og USA-militarismen i Pentagon i 2001; politikken til Unidad Popular i 1973.¹

Teksten om handlingene i 2001 var skrevet i et oppbyggelig språk; og som i alle tekster kan det som ikke er skrevet, være like viktig som selve teksten: Intet museum, ingen katedral, intet parlament var nevnt angrepet. De 19-20 flykaprerne traff det de siktet på, akkurat som Chiles Luftvåpen og dets herrer.

Men det kan også være et militært motiv bak disse politisk kriminelle volds-handlingene: Å lamme noen, gjøre dem ute av stand til å handle, «fjerne dem».² Det hendte med Salvador Allende og senere med mer enn 3000 chilenerne, og la oss si 4000 i New York og Washington.³ Men det demokratiske Chile kom til hektene igjen, selv om det tok tid. USA-kapitalismen, i dag kalt «globalisering», var i ferd med å stagnere av andre grunner, men den USA-ledete militarismen er sterkere enn noen gang. 11. september 2001 var mer et spørsmål om kommunikasjon og politikk enn om militær makt.

Enhver tanke, omtale eller handling som er rettet mot disse angrepene, må ta hensyn til hvilke symboler på Amerika som var skyteskiven, ellers blir de dogmatiske, a priori.⁴ Noen hadde noe imot det som steg opp fra disse bygningene. Det gir oss et hint om *hvorfor*. Men *hvem* gjorde det?

Den dominerende, vanlige talemåten: «Terrorisme»

Svar: Terrorisme, mer presist al Qaida, eller enda mer presist: Osama bin Laden. For finne ut av hva denne diskusjonen dreier seg om, må vi definere «terrorisme». Det ser ut til å bety to forskjellige ting.

Først *taktisk*: «Terrorisme» tar opp i seg det uforutsigelige når det gjelder hvem-mot-hvem-hvordan-når-og-hvor i motsetning til regulære militære felttog med forutsigelige motparter og til forskjell fra de fleste måter å drepe og ødelegge på. *Hvor* er definert som en frontlinje, *når* kan tilsvare den samme forutsigbarhet som et japansk *sakura* kan oppvise.⁵

Det er to undergrupper – ikke-statlig terrorisme og statsterrorisme; nedenfra («har bomber, men ikke flyvåpen»), ovenfra («har både bomber og flyvåpen»). Kamikaze-angrepet den 11.09.2001 eller alle former for fascismeliknende, massiv politisk vilje til voldsbruk, kom inn i historien ved å bruke beholdere med brennstoff som bomber sluppet ned fra fly.⁶

Terrorisme nedenfra er rettet direkte mot stater eller regjeringer som personer eller institusjoner, selvfølgelig for å få til politiske endringer. De fleste regjeringer og FN – som en slags fagforening for alle regjeringer – er åpenbart imot terrorisme nedenfra, fordi denne form for terrorisme, i likhet med nasjonal løsrivelse fra en stat, berører regjeringenes vitale interesser, innbefattet det å være *causa sui*, spillets herrer.⁷

Også statsterrorismen som militær taktikk bruker overraskelsesmomentet og sikter seg inn på å drepe sivile for å framtvinge kapitulasjon. Dette er en hyppig brukt metode i moderne krigføring, brukt av USA/Storbritannia med konsekvens i deres terrorbombing av Tyskland og Japan 1940-45.⁸ I kampanjen mot Jugoslavia mars-juni 1999 ble forbausende få militære mål ødelagt, mens drap på sivile og ødeleggelsen av den serbiske infrastrukturen (fabrikker, kraftstasjoner, transport, kommunikasjoner, skoler og sykehus) var omfattende. Det tvang fram en kapitulasjon for å unngå folkemord.⁹

Selv om terrorisme er terrorisme hva enten den kommer nedenfra eller ovenfra, så betyr ikke det at den er organisert på samme måte. «Ovenfra» er nesten per definisjon hierarkisk med en trygg, godt forsvart kommandokjede ovenfra og ned. «Nedenfra» må bruke geriljatakikker med en løs, horisontal organisasjon med små celler som vanskelig kan rammes. En dypt integrert ideologi er den sementen som holder den sammen og erstatter den vertikale kjeden. Teoretisk sett er det mulig at 19-20 personer organiserte angrepet 11/09/01. De fikk penger til flybilletter og flytrenoing i en simulator, ikke til de mer kompliserte operasjonene med letting og landing, og til noen boksåpnere. I dette tilfelle er det ingen enkel årsak i form av en kommandokjede som peker tilbake på den første, ene bevegelse – noe som for øvrig er en sterk forestilling i US-mentaliteten. Det fins ingen en kan lete opp, straffe eller ødelegge dersom cellene har et godt programmert system for å ødelegge seg selv, slik som hos visse dyr når de parer seg. Alt som trengs er kombinasjonen av perfekt samhold og fanatisme.

For at denne hypotesen skal være holdbar, er det nødvendig at dette skjer i et hav av hat som evner å danne slike celler spontant. Også forestillingen om provokasjon er et sentralt element i terrortakikken: Et terroranslag provoserer fram massiv, statlig motterror, som i sin tur utvider havet med hat, som ikke bare produserer terrorister, men som til og med understøtter dem – i kropp, sjel og ånd. «Folket» vil reise seg samlet, *levée en masse*. Den tyske gruppen *Rote Armee Fraktion* (RAF) hadde denne teorien, til liks med den italienske *Brigate Rosse*. Men det fungerte ikke på den måten. Isolerte mennesker overvurderer lett oppslutningen i befolkningen. Men å knuse, pulverisere osv. et hav av hat og

vilje til selvoppofrelse, også av eget liv – i stedet for et konkret hierarki med klare kommandolinjer – er ikke lett. BBC hevdet at USA hadde 60 land som kandidater som mål for bekjempelse av terrorisme.¹⁰

For det andre *ideologisk*. Det å være «terrorist» blir betraktet som en sinnstilstand, med fundamentalisme som en måte å tenke på og hat som en følelsesmessig ressurs: onde mennesker som bare har til hensikt å ødelegge og skade, vold for voldens egen skyld. Terroristen har ingen målsettinger ut over dette og metodene hans blir valgt med dette for øyet. Han vil gjemme seg i mørket, snike og snoke, ventende på det rette øyeblikket.

Metaforen for dette innenfor de religionene som er utgått fra Abraham, er selve Satan, Lucifer, kjent som lederen av de englene som gjorde opprør mot Gud. Denne metaforen er nok en viktig psykologisk hjørnestein i et land som USA, nummer 1 i verden i troen på Djevelens eksistens.¹¹ Dette landet har små problemer med å se på seg selv som et instrument for Guds vilje, som da Colin Powell i egen person erklærte at «Amerika er blitt opprettet ved det guddommelige forsyn å lede verden»¹², og George W. Bush erklærte at Jesus Kristus var hans største politiske forbilde.¹³ Metaforen treffer bin Laden dobbelt da han i sin tid kjempet sammen med USA mot «ondskapens imperium» på den tiden, Sovjetunionen, men i likhet med Pol Pot, Saddam Hussein, Mohammed Aidid, Manuel Noriega og til en viss grad Slobodan Milosevic vendte seg som Lucifer mot USA, i det han trosset logikken om «min fiendes fiende er min venn».

Fundamentalisme som et grunnleggende perspektiv på verden har tre pilarer: *Dualisme*, verden er delt i to deler, ingen er nøytrale.

Manikeisme, den som ikke er med det gode, er med det onde.

Armageddon, ondt avler ubønnhørlig vold.

Med George Bush sine ord om at «du er enten med oss eller med terroristene» og bin Ladens skille mellom de troende og de vantroende, kan begge klassifiseres som fundamentalister idet de begge rettferdiggjør voldsbruk.¹⁴ «Krigen mot terrorisme» utkjemper mellom harde kristne (baptister, presbyterianere?) og harde muslimske (wahabbitter?) fundamentalister.¹⁵ Den selvforsterkende dialektikken mellom de to er åpenbar, liksom «min terrorisme er god, er deres ond».

Den alternative diskursen: «gjengjeld»

Denne måten å se angrepet 11/9 på finner vi bare litt av i USA, hyppig mellom folk ellers i vesten, og til og med dominerende hos resten. Datoen oppfattes som et gjengjeld, sannsynligvis motivert fram for alt av en kombinasjon av hat, fortvilelse og «vold er det eneste språket de forstår», med andre ord blokkert kommunikasjon. Den andre grunnen til grov politisk vold, å lamme fienden, forutsetter en politisk naivitet som er helt fremmed for angripere på et så avansert nivå. Men det tredje motivet, å provosere fram politiske endringer, kan

de ha hatt i tankene, og det fjerde – å provosere fram et gjengjeld mot deres gjengjeld, stort nok til å provosere DET STORE gjengjeldet mot USA, er også sannsynlig.

Denne måten å analysere saken på oppfatter «den andre siden», «the other side», OS – kallet slik fordi vi ikke vet med sikkerhet hvem de er (kan bety «Osama Side») – i det minste som delvis rasjonelle mennesker. En går ut i fra at OS har grunner og motiver ut over det bare å ville gjøre ondt. En viktig grunn er at OS gjør gjengjeld for US-vold. Det vil lokalisere noen av årsakene for det som hendte med USA, i USA selv, og da mer presist den strukturelle volden som blir forbundet med World Trade Center og den direkte volden assosiert med Pentagon.

Men kan dette rettferdiggjøre angrepet? Nei. Intet kan rettferdiggjøre forbrytelser mot fred og menneskelighet, verken fra OS eller US. Men vi kan prøve å forstå, forklare. Hitler kunne delvis forstås på bakgrunn av den svært ydmykende, andre Versailles-traktaten (ikke ulik den første fra 1871).¹⁶ Men det rettferdiggjør ikke hans grusomheter. Likevel, uansett hvor massive årsakene kan være, vil der alltid være plass for den frie vilje. Hitler, OS og US kunne alle ha bestemt seg for noe annet. Å forstå er en nødvendig betingelse for å fjerne årsaker, både i den strengt kausale betydningen og når det gjelder motiver. Da gjør en faren for gjentakelse mindre.

USAs historiske liste over voldsbruk etter Den andre verdenskrig er overveldende. La det være sagt for at de som lever i dag ikke skal glemme det. Men US-volden var også forårsaket av noe. Det fantes motiver hinsides det å ville gjøre ondt, å skade og fornedre, som er voldens vesen. Rent taktisk kan mye av volden, kanskje det meste, karakteriseres som statsterrorisme. Men i likhet med terrorisme nedenfra kan motivene ha vært nøytrale eller til og med gode selv om konsekvensene for ofrene og de som er fratatt alt, er entydig onde.

Like etter 11. september gjorde Zoltan Grossman tilgjengelig en liste over «Et århundre med militære US-intervensjoner fra Wounded Knee til Afghanistan» på grunnlag av *Congressional Records* og Library of Congress Congressional Research Service. Hans oversikt over 134 små og store, globale og hjemlige intervensjoner dekker 111 år fra 1890-2001, med et gjennomsnitt på 1,15 intervensjoner pr. år før og ved slutten av den andre verdenskrig, og med et gjennomsnitt på 1,29 etter den tid. Med andre ord en svak økning. Hvis vi konsentrerer oss om perioden etter Den kalde krigen, altså 11 år, har vi 22 intervensjoner, med andre ord et gjennomsnitt på 2,0 pr. år. Dette støtter opp under hypotesen om at flere intervensjoner er nødvendig til forsvar når et imperium vokser.

William Blum har i boken *Rogue State: A Guide to the World's Only Superpower* mange detaljer om dette på sine 300 sider.¹⁷ Noen av dem kan diskuteres. Men vår oppmerksomhet retter seg mot de som er ranet, de som er jaget bort, ødeleggelsene både av menneskeskapt og naturlig miljø, skadene som er forvoldt mot sosiale institusjoner og kulturer av denne enorme hangen til volds-

bruk.¹⁸ At det fantes gode grunner i noen tilfelle, skal ikke betviles. Men det er god grunn til å tvile på om voldsbruk var den eneste måten å reagere på. For hvert tilfelle av voldsbruk, kunne det argumenteres for alternative måter å handle på, men det skal vi ikke gjøre her. Blum har en liste på 67 «Globale Intervensjoner siden 1945» (Grossman har 56. Blum tar med ikke-militære intervensjoner og mye mer indirekte, USA-støttet voldsbruk). I kronologisk rekkefølge, 25 av disse i form av bombing (b, eller bb = bombing i mer enn én aksjon eller krig):

Kina 1945-51 (bb), Frankrike 1947, Marshalløyene 46-58, Italia 47-70-årene, Hellas 47-49, Filippinene 45-53, Korea 45-53 (b), Albania 49-53, Øst-Europa 48-56, Tyskland 50-årene, Iran 53, Guatemala 53 (bb)-90-årene, Costa Rica 50-årene, 70-71, Midt-Østen 56-58, Indonesia 57-58 (b), Haiti 59, Vest-Europa 50- og 60-årene, Britisk Guyana 53-64, Irak 58-63, Sovjetunionen 40-60-årene, Vietnam 45-73 (b), Kambodsja 55-73 (b), Laos 57-73 (b), Ecuador 60-63, Kongo-Zaire 77-78 (b), Frankrike-Algerie 60-årene, Brasil 61-63, Peru 65 (b), Den dominikanske republikk 63-65, Cuba 59 (b)- ?, Indonesia 65, Ghana 66, Uruguay 69-72, Chile 64-73, Hellas 67-74, Sør-Afrika 60-80-årene, Bolivia 64-75, Australia 72-75, Irak 72-75 Portugal 74-76, Øst-Timor 75-99, Angola 75-80-årene, Jamaica 76, Honduras 80-årene, Nicaragua 78-90-årene (b), Surinam 82-84, Libya 81-89 (b), Grenada 83 (b), Libanon-Syria 83-84 (b), Fiji 87, Panama 89 (b), Afghanistan 79-92, 98 (b), El Salvador 80-92 (b), Haiti 87-94, Iran 87 (b), Bulgaria 90-91, Albania 91-92, Kuwait 91 (b), Somalia 93 (b), Irak 90-årene (bb), Peru 90-årene, Mexico 90-årene Colombia 90-årene, Sudan 98 (b), Jugoslavia 95-99(b).

Forsøk på, eller vellykkede attentater på ledere, inkludert statsledere, ble prøvd i 35 tilfelle, og assistanse til tortur i 11 land (Hellas, Iran, Tyskland, Vietnam, Bolivia, Uruguay, Brasil, Guatemala, El Salvador, Honduras, Panama). Aksjonene mot ledere som i sin tid hadde samarbeidet med USA fordi de hadde en felles fiende, var særlig voldsomme: Pol Pot, Manuel Noriega, Saddam Hussein, Mohammed Aidid og Osama bin Laden.

Blum har også satt opp en liste over 23 land hvor USA «fordreide valgene» ved å gripe inn i demokratiske prosesser:

Italia 48-70-årene, Libanon 50-årene, Indonesia 55, Vietnam 55, Guyana 53-64, Japan 58-70-årene, Nepal 59. Laos 60, Brasil 62, Den dominikanske republikk 62, Guatemala 63, Bolivia 66, Chile 64.70, Portugal 74-75, Australia 74-75, Jamaica 76, Panama 84,89, Nicaragua 84, 90, Haiti 87-88, Bulgaria 91-92, Russland 96, Mongolia 96, Bosnia 98.

For nærmere kritiske detaljer, les boken. Det skal mye naivitet til for å tro at alt dette kan passere uten å vekke hat og hevntørst. Det er et geografisk mønster i dette på den måten at intervensjonene har beveget seg gjennom fire regioner med til dels store overlapp:

Geografisk mønster for US-intervensjoner etter Den andre verdenskrig

Region	Områder	Dominerende religion
Region I	Øst Asia	Konfusiansk, buddhistisk
Region II	Øst Europa	Kristenortodoks
Region III	Latin-Amerika	Kristenkatolsk
Region IV	Vest Asia	Islam

Det første brennpunktet for US-intervensjon var i Øst-Asia (Korea, Vietnam, Indonesia, men også Iran) – ekstremt brutalt. Det andre var Øst-Europa (medregnet Sovjetunionene), den kalde krigen som heldigvis ikke ble varm, i det minste ikke i Europa, selv om den fortsatte som varm i Øst-Asia. Nærværet av en annen mot-supermakt bidro til dette, og når denne supermakten forsvant, har US-volden fått utfolde seg på kristenortodokst område, i Serbia og Makedonia. Det tredje var i Latin-Amerika. Det startet med og ble inspirert av Cuba og berørte alle landene mer eller mindre. Volden var på mikro- og mellomnivå, ikke på makronivå som i Øst-Asia, for ikke å nevne den mega-volden som en fryktet skulle bli realisert i det europeiske «krigsteater».¹⁹ Det fjerde er Vest-Asia, først med Palestina og Iran, så Libya og Libanon/Syria og i 1990-årene Irak, Saudi-Arabia (som militær base) og Afghanistan.²⁰

Denne forskyvningen i USAs oppmerksomhet kan forklare hvorfor gjengjeldelsen mot det amerikanske hjemlandet kom så seint. USA ser på seg selv stående over alle andre land, bare med Gud over seg.²¹ US-volden er ikke gjengjeld, men straff, ovenfra. Derfor er den akseptabel og blir akseptert. Men i region I er krig et tegn på dårlig *karma* som må forbedres med gjensidige anstrengelser. Derfor verken kapitulasjon eller hevn. I region II var det ingen direkte vold. I region III deler mange latinamerikanere USA-perspektivet. Men region IV? Aldri. Allah er ikke på noe måte lavere enn Gud. Følgelig ingen kapitulasjon, men hevn. Der har USA satt noe i gang som de aldri har hatt erfaring med tidligere.

Så er det den strukturelle volden som er oppstått med den raske utvidelsen av markedssystemet over hele verden. Et grunnleggende trekk ved det er at penger betyr alt – at alt som er nødvendig for å leve bare kan skaffes med penger, og for eksempel ikke ved arbeid. Med mindre enn en dollar pr. dag lar de grunnleggende behovene for mat, klær, husvære og helse seg ikke tilfredsstille. Følgelig dør folk, i dag trolig opp mot 100.000 hver dag på grunn av under- og feilernæring, mangel på klær, husvære og helsetiltak for de sykdommer som følger av dette, fordi også dette bare kan skaffes for penger og ikke er subsidiert. Samtidig akkumuleres rikdommene på toppen. Mange mennesker hater dette.

Når det gjelder motivene bak all denne direkte volden, er praktisk talt alt forenlig med hypotesen om at den direkte US-volden, åpen eller skjult i CIA-regi er rettet mot alt som kan oppfattes som fiendtlig til US-business i utlandet.²² Det innbefatter progressive land og progressive mennesker i mange land der «progressiv» betyr en politikk for å fremme en fordeling av de økonomiske

godene nedover i samfunnet for å tilfredsstillere behovene for dem som trenger det mest. Hvis dette er forenlig med et gunstig «klima» for US-business, så er det OK. Men i mindre utviklede land vil den politiske økonomien undergrave denne kombinasjonen. Den vanlige US-reaksjonen har da vært voldelig. Vi kan snakke om et militært-industrielt kompleks og om en internasjonal klassekamp mellom og innover i de enkelte land.

For en generasjon siden ville gjengjeld referere seg til 200 år med britiske straffeekspedisjoner for Rule Britannia. I dag retter hatet seg mot USA, og overskygger tidligere kolonimakter som Frankrike, Belgia, Portugal og for ikke en gang å nevne Japan som medlem av et slags «Vesten». I dag er det militær-industrielle kompleks tydelig symbolisert med Pentagon-World Trade Center.

I det vi tar med 35 (mordaksjoner) + 11 (tortur) + 25 (bombeaksjoner) + 67 (globale intervensjoner) + 23 (aksjoner for å hindre valg) = 161 tilfeller av politisk vold, er konklusjonen ikke til å unngå: Nesten alle disse tilfellene styrker hypotesen om den internasjonale klassekampen mellom land og innenfor disse. Ingen av disse tilfellene støtter hypotesen om «kollisjonen mellom sivilisasjoner» på den måten at kampen skulle være rettet mot symboler på ulike sivilisasjoner (som moskeer, templer) eller rent religiøse mål. Heller intet tyder på at vi her har å gjøre med en klassisk territorial ekspansjon.

Den retorikken som skal rettferdiggjøre dette, har selvsagt vært forskjellig. I regionene I og II har det dreid seg om en «avgrensning av sovjetisk ekspansjon», som riktig setter frihet-demokrati-menneskerettigheter opp mot undertrykkende diktatur, men er taus om det undertrykkende diktaturet som er innebygd i utenrikspolitikken. Den dreier seg om de uhyggelige «feiltakelsene» i både teori og praksis som ble avslørt av den tidligere forsvarsminister Robert McNamara i hans *In Retrospect*, nå en klassiker.²³

I region III dreide retorikken seg om marxisme og oppdemming mot Sovjetunionen (Cuba, Nicaragua), men mer om studenter, bønder, arbeidere og prester (liberal teologi). Og i region IV dreier det seg fram for alt om «terrorisme», som trolig ender opp i «oppdemming mot islamsk fundamentalisme», som så kan gli over i kollisjon mellom sivilisasjoner.

Konflikten i dag tar form av en enorm, global urettferdighet som avløser slaveriet og kolonialismen, og den vil som de ta slutt ved at bevisstheten endrer seg og topper seg i en demoralisering. I dag er de fleste amerikanere og mange ellers i Vesten uvitende om dette selv om de føler et visst ubehag lenger nede over at noe er galt – akkurat som tyskerne i nazitiden. De foretrekker retorikken om kommunisme og terrorisme. Skulle dette være en anti-amerikansk analyse? Ikke tale om. Men visse anti-Washingtons hegemoniske, utbytende utenrikspolitikk.

Handlingens retning springer ut av diskusjonens innretning

Måten å drøfte dette på er viktig. Drøfting og handling påvirker hverandre. Diskusjonen viser en retning for handlingen og er en begrunnelse for de handlinger som gjennomføres. Terrorismediskusjonen kan gi to mulige reaksjoner:

A: *Oppsøk og straffe*: politihandlinger med grunnlag i rettsavgjørelser, lovlige prosesser.

B: *Oppsøk og ødelegg*: ensidig eller felles *militær aksjon*.

Diskusjonen om gjengjeldelse leder slik til to reaksjonsformer:

C: *Gjengjeld/hevn*: hatefull voldsbruk for å slå tilbake, øye for øye.

D: *Bryte med sirkelen av gjengjeld*: USA og OS («the other side») endrer politikken.

I likhet med denne forfatteren tror 10% på terrorismemotivet (der er noen svært harde, onde mennesker i verden) og 90% på reaksjoner, eller rettere politikk ut fra hevnmotivet (trist, men – selv om det er uklokt – er hevmotivet en menneskelig tilbøyelighet, smurt med fundamentalisme), mens A og D er å foretrekke. USA sitt reaksjonsmønster er så langt en blanding av B (i det en foretrekker militær justis framfor riktig rettergang²⁴) og av C – ødelegge den antatte fienden og ren hevn, med noen elementer av A (FN-støtte) og D (ny politikk overfor Palestina²⁵).

Selvfølgelig kan det være andre US-motiver, og de fins. Intet menneske, ingen makt, og slett ingen supermakt er så enøyd at den handler ut fra bare ett motiv. Da denne forfatteren var mekler for de afghanske grupperingene, organisert av Det afghanske universitetet i Peshawar, i februar 2001²⁶, var det mye snakk om det skulle opprettes en US-base mellom Herat og den iranske grensen for å forsvare oljeledninger fra Usbekistan og Turkmenistan, for å kontrollere Sentral-Asia i sin alminnelighet og Afghanistan i sin særdeleshet.²⁷

I tillegg kommer slike tradisjonelle forhold som det å styrke lederskapet i verden, noe gir NATOs nye rolle en mening, og, for ikke å glemme, å opprettholde den globale klassestrukturen som ledes fra senteret i Senteret: Eliten i USA.

Hva tenker folk flest om dette? Til alt hell ble det foretatt en spørreundersøkelse av Gallup International i 33 land like etter 11. september, mellom 14. og 18. september. Til forskjell fra spørreundersøkelsene i USA ble disse gitt et valg mellom alternativer: «Når identiteten til terroristene blir kjent, hva bør de amerikanske myndigheter etter din mening da gjøre: (a) angripe militært det landet eller de landene som huser terroristene, eller (b) søke å få tak i terroristene og stille dem for retten?» (Til det siste la oss bare tilføy: den libyske modellen.) Bare tre land ville foretrekke «angrep»: Israel 77%, India 72% og USA 54%. I Europa var stemningen for «angrep» høyest i Frankrike med 29%. Det store flertall både i Frankrike og de øvrige 30 landene, rundt 80% i gjennomsnitt, ville

ha «stille for retten» (Storbritannia 74%, Frankrike 67%, i hele Latin-Amerika vel 80%).

Med andre ord er det et solid grunnlag for «*The Rule of Law*» heller enn «*The Rule of Force*» mellom verdens folk i denne saken, også for en fredsbevegelse mellom Nord og Syd. Regjeringene vil, som alt nevnt, reagere skarpt mot terrorisme, kan hende mindre for å forsvare folkene sine enn å forsvare seg selv og sine klasseinteresser, den harde kjernen i et land. De frykter også straff fra USA når de lydig snur kappen etter vinden, og de var i en slags sjokktilstand etter 11. september, trolig også fordi deres etterretningsvesen ikke hadde informert dem om det som var åpenbart. Denne forfatteren har med tristhet ventet at noe slikt kunne skje – som å sprengte broer og blokkere tunnelene til Manhattan – siden 1988-91, da USA skjøt ned et sivilt fly fra Iranair over Golfen, og startet den massive ødeleggelsen av Irak, særlig med tanke på muslimske land, arabiske og ikke-arabiske. Det overraskende er at noen ble overrasket. Det er, kort sagt, en splittelse mellom folk flest og deres regjeringer i denne saken. Mellom de fire handlingsalternativene A, B, C, D, er de to som ble valgt, B og C, svært kostbare og kan lett tippe over fra B til C når «sidevirkningene» (collateral damages) blir svært høye.²⁸ Men det er tydelig hva som foretrekkes. Vi har sett det før, for eksempel i Golfen og Jugoslavia. De to andre, A og D, må utelukkes.

En politiaksjon skiller seg fra en militær ved at den er styrt av et rettssystem og begrunnet ut fra loven, ved å sikte seg presist inn mot de mistenkte for å gripe dem og stille dem for retten for mulig dom og straff. Retten i dette tilfellet må være internasjonal siden straff er vold ovenfra. USA (og noen allierte) ser kanskje USA som stående over alle andre land, men de fleste landene i verden holder seg til prinsippet om likeverd for alle medlemmer av FN. Unntaket er Sikkerhetsrådet som påtar seg en slik ledende rolle, men kan ikke gjøre det i dette tilfelle. Mellom de fem kjernemedlemmene med vetorett er fire kristne (USA protestantisk, UK angelsaksisk, Frankrike katolsk-sekulært, Russland ortodokst), en er konfusiansk, Kina. Ingen av dem representerer land med muslimsk majoritet. Den internasjonale straffedomstolen, The International Court of Justice (ICC), som er under forberedelse, ville være et bedre alternativ. Men den er der foreløpig ikke og USA vil trolig ikke ratifisere den.²⁹ Det er en del av bildet at listen over anklager mot Henry Kissinger, den tidligere utenriksministeren i USA, er mye lenger enn den mot Osama bin Laden.³⁰

Uansett – vi har Libya-modellen som ble brukt i tilfellet med den kriminelle volden mot PanAmerican 103 over Lockerbee i Skottland, langsam og lett å kritisere, men den gjorde jobben til slutt. Land som setter «The Rule of Law» høyest, støtter denne framgangsmåten og ikke militær aksjon som brenner ned skogene og dreper de som bor der i stedet for å fange dem som i en trål. Aksjonen i Afghanistan forsøker å kombinere disse metodene, men det er lite trolig at de får tak i bin Laden levende.

Men hvordan er det mulig å komme ut av syklusen med gjengjeldelse? Spørsmålet må ikke bare rettes direkte mot USA, men også mot OS, hvem det enn måtte være, og svaret vil endre seg etter hvert som US-volden utvikler seg videre. Utgangspunktet må være refleksjoner, ikke reflekser. Det blir ikke lett. For US: Hva har vi gjort siden de hater oss så dypt at de gjør det de gjorde 11. september? For OS: Hvorfor reagerer vi så lett med bruk av vold?

Det første spørsmålet bygger på det som den sveitsiske psykologen Jean Piaget kaller «gjensidighet» – evnen til å se Den andres handlinger som, i det minste delvis, forårsaket av en selv, av ens egen evne til å skille mellom godt og dårlig hos Den andre. Hele diskursen om gjengjeldelse er basert på dette perspektivet, som utvikles tidligere hos jenter enn hos gutter, men som ved slutten av barndommen bør være fullt utviklet. Den første del av barndommen er kjennetegnet og plaget med av en form for «absolutisme» – forestillingen om at godt og ondt som kommer fra den andre, helt og holdent er forårsaket av Den andre, at Den andre er en *causa sui*. Terrorisme-diskusjonen passer åpenbart godt inn i dette perspektivet, «det har intet å gjøre med oss, de ville ha gjort dette uansett» – veldig typiske mellom gutter, la oss si, i fireårsalderen.

Selvrefleksjon krever mot, og likevel har det neppe vært mer selvrefleksjon noen gang tidligere både i USA, Vesten og i Resten, særlig i de muslimske landene, men «bare» på det folkelige nivået, ikke på regjeringsplanet, av de grunner jeg alt har nevnt. I de islamske landene kan dette til slutt føre til noen endringer, både i retning av mer ikke-voldelig politikk som bruker demokratiske tilnæringsmåter, mer gandhiske metoder, og når det gjelder å isolere både terrorister og undertrykkende regimer.³¹ De blir ofte motivert av de samme harde retningene innen Islam.³²

Men hva med USA/Vesten? Formelen noen «forandringer i USA sin utenrikspolitikk» vil signalisere vilje til å endre kursen ved å redusere direkte og strukturell vold, og hvis mulig, noe forsoning. Slike signaler bør komme nå, for problemene er store. Men signalene, hvis de var klare nok, kan også få en umiddelbar virkning. Her kommer syv signaler som varsler et brudd med den mekanisme som ligger i selve gjengjeldelsen, *militær-politisk vold mot den direkte volden*:

- (1) *Vilje til å anerkjenne Palestina som en stat*. Dette har alt skjedd, og USA burde roses for det.
- (2) *Fjern alle US-tropper fra Arabia*, i det en erkjenner at dette er et hellig land for veldig mange muslimer, med Mekka og Medina, og slik åpne veien for demokrati i dette diktaturet.
- (3) *Opphev sanksjonene mot Irak, gå inn i forhandlinger med regimet, og beklag Albright's bemerkning om det «det er verdt prisen»*. Dette er vanskeligere, for det fordrer stor statsmannskunst.
- (4) *Godta president Khatamis invitasjon til en åpen, offentlig dialog på høyt plan om forholdene Iran/USA, og vesten/kristendommen versus islam i sin alminnelighet*. USA frykter at dialoger av dette slaget vil bli brukt for

propagandistiske formål, og fordi noen ufordelaktige ting vil bli sagt om at USA-CIA i sin tid støttet kuppet mot den valgte presidenten Mossadegh til fordel for den ikke-valgte sjahen. Men etter den kritikken, som ethvert modent menneske ville tåle, kommer den konstruktive fasen som en bare kan håpe at Iran er vel forberedt på: «OK, OK, hvor går vi så?» – et utmerket ordtak i USA.

(5) *Hendene vekk fra Afghanistan.* Dette dels fordi USAs nærvær vil styrke argumentet om hva som egentlig er USA sine motiver og fyre opp under anti-USA-koalisjonen, dels som et tegn på respekt. Et FN-engasjement inntil en har oppnådd nødvendig gjensidig tillit, er en brukbar vei.

Økonomisk-politiske signaler mot den strukturelle volden:

(6) *Globaliseringsfrie soner,* i områder hvor folk dør på grunn av globaliseringen fordi de er for fattige til å kjøpe i markedet det de trenger for å leve. Kyoto-protokollen har allerede nevnt gjeldsfrihet for Den tredje verden, så det er intet nytt når det gjelder å finne ulike tilnæringsmåter. Alternativet kunne være en Marshall-plan for de fattigste områdene i Andes-regionen, i Afrika og Sør-Asia, for å styrke den lokale økonomien med sikte på å tilfredsstille de grunnleggende behov hos alle.

(7) *Forsoning: Lær av det tyske eksemplet overfor de 18 landene som Tyskland okkuperte og de to nasjonene de forsøkte å utrydde, jødene og Romani/Sintha.* I dag har Tyskland gode forhold til dem alle, og selve nøkkelen til dette var å gå lenger enn til å be om unnskyldning og gi erstatninger, men også å skrive historien om på nytt.

Alt i alt kunne dette bli en ny side i historieboken og det ville koste lite sammenliknet med kostnadene som følger av alternativene B og C. Den politiske gevinsten ville trolig bli enorm. Men de psykologiske kostnadene vil være ydmykende. For å overvinne dem må slike prosesser settes i gang og bæres oppe av det sivile samfunn. Men vil ikke det å gi etter for slike krav bare stimulere terrorisme?³³ Det kan anspore noen, men det vil isolere de fleste ved at det ikke lenger gir dem det hav av hat som de kan svømme og føle seg vel i når en politikk med bruk av militære angrep bare utdyper og utvider dette havet. Samtidig vil den sette i gang en positiv prosess, gode spiraler som snart vil overskygge den dårlige spiralen med gjengjeldelse. Folk vil bli opptatt av det over alt, slik Det europeiske fellesskapet gjorde i Europa på 1950-tallet, og slik utløse et kvantesprang i verdenspolitikken. Tiden er overmoden. Nå er sjansen der.

Prognosen

Hvordan skal dette ende? Det er avhengig av hva vi mener med «dette». Mener vi det trange bildet vi ser i A-diskursen, der 11. september-«terrorismen» og straffeaksjonen = militær aksjon + gjengjeldelse? Eller det større bildet i B-diskursen, der gjengjeldelsen inngår i en større, globalisert klassekonflikt? I det første tilfellet vil svaret være at USA har «seiret» når bin Laden er død, al Qaida er «knust» i Afghanistan og USAs olje- og militærinteresser i Sentral-Asia er

sikret.³⁴ Men bin Laden kan meget vel bli martyr, al Qaida kan skifte navn og omgruppere seg, begge prosessene like globale som US-selskapene og USAs luftvåpen, med en evne til å vokse, stimulert av et høyere nivå av hat. Straff kan sette motstanderen ut av spill, men fjerner ikke årsakene som produserer terrorisme. Terrorismen har ikke noen kommandosentral som kan gi ordre om at den skal opphøre. Afghanerne kan også tenkes å alliere seg mot USA, slik noen har foreslått.³⁵

Det er problematisk å erklære en seier. En straffestrategi kan skape et sterkere grunnlag for vold, slik at seiersproklamasjoner lett blir som å slå seg selv på munnen ved at de innbyr til nye angrep neste dag, noe det algeriske regimet er vel kjent med av bitter erfaring. Men en ikke-erklæring av seieren betyr langvarig, uendelig aktpågivenhet, som vil legge store byrder på USA og de «allierte», regjeringer så vel som på folk. Da vil spørsmålet «hva er feil med oss siden vi har så mange fiender?» reise seg. Men denne formen for kritisk blikk sløves dersom den ikke stimuleres.

På et møte i 1990 med en del folk fra USAs utenriksdepartement erklærte man slutten på terrorismen. En så på bombingene av Libya i 1986 som årsak til terrorismen den gang. Jeg advarte mot dette ved å vise til at terrorister har *langsiktige* perspektiver, og springer ut av *større områder* enn Libya. USA ser på dette som et enestående fenomen som spisser seg og så dabber av. Et bedre bilde er å se det som et bølgefenomen med sine opp og ned, avhengig av USAs egen politikk.

Vi hører ofte sagt at «verden aldri vil bli den samme». For president Bush mistet Amerika sin uskyld (tre bygninger som ble voldtatt av jettfly som kjørte inn i deres underliv?). Sant nok ble sårbarheten til USA og dermed Vesten og Japan gjort synlig for alle. At USAs evne til å ødelegge er større enn noen annens, er noe alle vet, men sårbarheten er også større.³⁶ Hvis makt = destruksjonskraft minus sårbarhet, hvordan oppfatter vi da forholdet mellom USAs makt og den andre sidens makt?³⁷ Det er avhengig av hvordan vi oppfatter sårbarheten. Ødeleggelse har til hensikt å lamme. Sårbarhet på den ene siden øker makten på den andre. 11. september var vi vitne til tre flygende bomber, for intet å regne sammenliknet med det «vareutvalg» USA kan by på. Men de hadde virkning på en økonomi som alt var på veg nedover, og på Konstitusjonen, i det de feide vekk det ene demokratiske laget etter det andre, selv om også denne konstitusjonen alt hadde begynt sin nedtur etter valget i november 2000 og det juridiske statskuppet.³⁸

Sårbarhet, sosialt og menneskelig, har mange sider. En formel for sosial og global sårbarhet er *graden av sammenbinding*. Jo mer vertikalt og sentralisert et samfunn er, jo mer avhengig av handel, desto mer sårbart er det.³⁹ Dette var trolig en nøkkelfaktor i valg av mål den 11. september og kan mangedobles. Horisontal sammenbinding er mindre sårbar, og helt løse forbindelser har ingen sårbarhet for helheten. Dersom selvforsynte landsbyer i Viet Nam er «utpekt»,

ryddet vekk, er virkningen for resten av samfunnet ubetydelige. Det kan derfor ikke være tvil om hvor atombomber vil ha størst effekt.

Politisk og historisk nærsynthet kombinert med et enøyd verdensbilde er et innslag i denne menneskelige sårbarheten, som raskt leder både til oppskrudd optimisme og overdreven pessimisme. Langsiktige perspektiver og en filosofi om at tiden beveger seg i bølger, styrker derimot evnen til å overleve.

Ser vi gjengjeldelsesdiskursen og klassesdimensjonen, Det amerikanske imperiet, i en større sammenheng, vil også prognosen bli mer langsiktig med et større tidsspenn. Hvilken historisk prosess kan tjene som et bilde på dette? *Slaveriet* er her et godt eksempel også fordi USA var så dypt engasjert i det. Systemet var uutholdelig, lidelsene ubeskrivelige og selvrettferdigheten utålelig. Det oppstod gjengjeld nedenfra, terrorisme ville vi kalt det i dag, som i tilfelle med Nat Turner (en amerikansk født slave) og hans opprør i 1831, der 79 opprørere drepte 59 hvite. Dogmet om de hvites overlegenhet var truet og opprøret ble slått raskt ned vidt og bredt, voldsomt og effektivt. Likevel hendte det noe viktig: De Svarte hadde vist for seg selv at de kunne gjøre opprør, samtidig som deres vold nedenfra tjente som en rettferdiggjøring av volden ovenfra i slaveeierens øyne. Likheten punkt for punkt med situasjonen etter 11. september er smertefullt klar. Vi kan nesten høre slaveeierne forklare hvordan slavene bare ødela for seg selv, på samme vis som terroristene skader de fattige ved å ødelegge den økonomiske veksten.

Kolonialismen er et annet, liknende bilde. Der var opprør og straffeekspedisjoner i hopetall, delvis tilslørt av en selvbekreftende historieskriving. Men i det store og hele vant dette ikke fram. For da en forkastet kolonikampene, åpnet det opp for Gandhis metode og det får oss til å stille et viktig spørsmål: Hva ville ha vært det gandhiske alternativet den 11. september? Vi vet alle hvordan slaveriet og kolonialismen tok slutt: ved at det ble opphevet som system, og det kort tid etter Turner, kort tid etter Gandhi.⁴⁰ Hvilken terapi vil gi den samme prognosen for den massive utbyttingen, selve kjernen i den globale klassekonflikten?

Terapi

Vi har allerede beskrevet syv former for politikk som bryter med gjengjeldelsens sirkel. Hadde de bare blitt praktisert noen måneder før, og likeens noen måneder etter. Men de ble ikke det, og drepingen fortsetter. Hva ville ha vært de konkrete betingelsene som kunne ha ført til andre handlinger på den ene siden som skapte grunnleggende endringer på den andre?

La oss begynne med OS, «the other side», Osama-siden. Den gandhiske metoden ville ha vært å organisere med den samme presisjon og samordning og på globalt nivå, massive demonstrasjoner rundt USA-Vesten-Japan-ambassader i hele verden, omringe dem med tusenvis av mennesker, helt uten vold, i det en la fram fakta om den globale urettferdigheten, og inviterte til dialog. Og ikke bare den økonomiske utbyttingen, men alle dimensjonene i klassekonfliktene:

De politiske monopolene og manipulasjonene i Palestina og Afghanistan, den militære volden i Irak og ellers, den kulturelle dominansen gjennom massemedia og på andre måter, ydmykelsen av Arabia.⁴¹

Og vi ville få en massiv, verdensomspennende boikott av varer og produkter fra de mest skadelige, minst sosiale og økologisk bevisste globale selskapene den samme dagen, kombinert med en appell om konkret handling for en økonomi som kunne sikre de grunnleggende behov for de som trengte det mest. Alt dette ville være mye større enn Seattle, Göteborg eller Genova. Kravet ville være dialog mellom folk og regjeringer, i det en gikk ut i fra at de alle er demokrater, og derfor ikke ville være redde for å møte vanlige folk.

Ville dette gjøre noe inntrykk på den harde alliansen USA/Vesten, understøttet av politi og militær makt? I det lange løp – ja, og det ville ha reddet tusenvis av liv i New York, Washington DC og i hele Afghanistan så langt. Snart, kanskje, mange flere.

Hva vil være de første skrittene i «det lange løp»? Vi kjenner allerede til dem gjennom to utmerkete og ferske modeller: Avslutningene på Vietnam-krigen og på den kalde krigen. I begge tilfelle gjorde to forhold seg gjeldende. Den sterke motstanden mot USA da de kjempet desperat i Vietnam, og mot atomvåpenkappløpet i Den kalde krigen, begge prosessene pågikk uten stans. Og *dessuten* var det en sterk, djerv og stadig voksende bevegelse i hele verden mot krigen, mot (atom-)våpenkappløpet og mot undertrykkelsen i de etter-stalinistiske landene. Voldelige handlinger fra regjeringssidene og ikke-voldelig, sivil mot-handling, med andre ord. Det siste fikk overtaket slik at krigen sluttet, og i det minste foreløpig våpenkappløpet.

Vil det bli mulig å mønstre en gigantisk Nord-Sør-fredsbevegelse, som vender seg mot begge sider, lik den vi hadde i den store Øst-Vest-fredsbevegelsen? Kan vi bygge på den gamle og den nye fredsbevegelsen i Nord, anti-globaliseringsbevegelsen og de kritiske bevegelsene både mot terrorister og undertrykkende tendenser i de muslimske samfunnene? Sannsynligvis ja. Og det andre vilkåret er alt oppfylt: På samme måte som i de to andre tilfellene har USA begynt en kamp uten noen klar slutt, svært ulik krigene mot Bagdad og Beograd, hvor det hadde mening å snakke om kapitulasjon. Og likevel er det verdt å merke seg at det var et viktig steg i mellom i begge tilfellene: USAs «allierte» vaklet mellom de folkelige bevegelsene og USA, og uttrykte stadig mer høyrøstet, til og med offentlig, de samme bekymringene, i det de ga USA stadig mindre støtte til å gjøre akkurat det som eliten i USA syntes var rett.

Dette leder til et viktig punkt. Washington er følsom overfor sitt eget folk, men bearbeider og utnytter fremmede regjeringer. Men Washington er også følsom overfor allierte regjeringer og ønsker alltid støtte og felles opptreden. En stor sårbarhet. For når alt kommer til alt, som i tilfellet med slaveriet og kolonialismen, er den massive, globale urettferdigheten ikke et spørsmål om vold, motvold og spiraler av gjengjeldelse. Det er et grunnleggende moralsk problem, som i de to andre tilfellene. Og her har «the Underdog» overtaket, lav

status, men høy moral. Og i tillegg fører den ikke-voldelige an i selve kampen. «The Topdog» kan vinne voldsleken, men ikke den moralske side av saken. Og når dette går opp for ham og hans allierte, vil bevisstheten begynne å endre seg, demoraliseringen begynner å tine de frosne hjerter. Spillet er over. Og dypt inne i seg vet de bedre medlemmene av eliten dette allerede, brutalt vekket opp av tre fly som voldtok tre bygninger. 11. september kaller til vekkelse.

Men vi trenger også noen som kan gå i mellom. I noen tilfelle vil terrorister og statterrorister måtte møtes og diskutere det de hadde felles, ikke bare olje, men også terrorisme. Et møte i TV-showet *Larry King Live*, en mester i å få folk til å åpne seg, de gode, de onde, de stygge, mellom George W. Bush og bin Laden og deres nestkommanderende er rett nok ikke særlig sannsynlig i dag. Men kloke mennesker kan møtes på begge sider først, vise fram sine hensikter, både de åpenbare og de som stikker dypere, sine verdensbilder og langsiktige filosofier, søke å finne overlapp, veier ut av vendettaen slik to albanske familier, dømt til å utrydde hverandre, plutselig erkjenner at det er selve vendettaen som er deres fiende, ikke den andre familien.

Hvem kunne vel være bedre egnet enn tre kloke menn som Jimmy Carter, Frederik de Klerk og Nelson Mandela? Eller paven? De er dypt anstendige mennesker. Og anstendige mennesker vil tilbakevise alle former for politisk vold og føle medlidenhet med alle ofre, ikke stammens medfølelse bare for sine egne. Verden trenger alle anstendige, gode menn og kvinner – nettopp nå.

(Desember 2001)

Oversatt av Hans Ebbing

NOTER

- 1) Skulle det fjerde flyet til CIA i Langley, Virginia? Vi vet ikke, men «i angrepet på The Twin Towers gikk det tapt en CIA-stasjon» (overskrift i *International Herald Tribune* (IHT) 6. nov. 2001). «Stasjonen var en base for spionasje på og rekruttering av utenlandske diplomater ved FN» – et utsagn som burde utløse et unisont krav om å flytte FN fra USA så snart som mulig.
- 2) Angrepet 11. september 2001 var et massivt, politisk voldelig angrep og kan oppfattes som fascistisk i sitt innhold. Angrepet 11. september 1973 var også politisk og kriminelt, rettet mot et demokratisk valgt regime, og kan oppfattes som fascistisk ideologisk sett. (Utenriksminister Kissinger følte at «USA kan ikke bare stå å se på at et folk bruker stemmeseddelen for å slutte seg til kommunismen.»)
- 3) De offisielle tallene i desember 2001 var ca. 2900 i New York, til sammen ca. 3100. (O.a.)
- 4) A priori (latin: «i forkant»): som tas som innlysende sant, som ikke trenger begrunnelse. (O.a.)
- 5) *Sakura* står for kirsebærblomsten som med uavvendelighet feller sine blader om høsten. *Sakura* ble benyttet av sumuraiene som bilde på at livet var kort og at det gikk mot en sikker, men vakker død. Kamikazeflygerne (selvmordsflygerne)

under den andre verdenskrigen snakket om *sakura* før de fløy i døden.. (O.a. med hjelp av sinologen prof. Børge Bakken.)

- 6) Denne type selvmordsangrep er vanligvis blitt vurdert som en måte å styre bomben presist mot målet på, hvilket uten tvil er riktig. Men den kan i tillegg betraktes som en måte å gjøre selvmord på i dypeste fortvilelse, slik som de som har bodd i, eller i nærheten av, de palestinske flyktningeleirene i generasjoner.
- 7) *Causa sui*, latinsk for «sin egen årsak», kan her best oversettes med «sitt eget mål og middel» for så vidt som regjeringens (statens) fremste mål er å opprettholde seg selv ved hjelp av de spilleregler den selv fastlegger. (O.a.)
- 8) Sven Lindqvist, kjent for sin *Exterminate All the Brutes*, fører denne metoden tilbake til Italias bombing av arabiske sivile i ørkenen ved Tripoli i 1911 i sin bok om *A History of Bombing*, New Press, 2001. Den italienske luftkommandoen kommenterte at bombene hadde en «vidunderlig virkning på arabernes moral». – Britene bombet arabiske byer og landsbyer i Egypt, Irak, Jordan, Iran og Afghanistan 1915-20 (gass mot sivile i Irak i 1922). Bombing i koloniene ble brukt for å drepe afrikanske, arabiske og asiatiske barn, kvinner og menn i byer, landsbyer og leire framfor å oppnå rent militære mål. – Dette fortsatte i den andre verdenskrigen. Churchill ga RAF ordre om å bombe mål i Tyskland i mai 1940. I juni ble boligområder hvor det bodde industriarbeidere, tatt med. Hitler svarte med samme mynt i september. I november fikk RAF ordre om å brannbombe 20 tyske byer (100.000 døde i Hamburg og Dresden). Den (ill-)gjetne kommandanten, Arthur «Bombe» Harris, hadde skjerpet sin dyktighet som skvadronsjef i Irak i 1920-årene (da han blant annet bombet slottet til den afghanske kongen med en 20-punds bombe). – Amerikanerne foretrakk presisjonsbombing inntil US-kommandant Curtis LeMay tok lærdom av briterne teknisk og satte i verk en massiv brannstorm mot Tokyo og drepte 100.000 sivile. I 1950-årene var LeMay sjef for en flystyrke med atomvåpen. De siviles «moral» var målet, i det de overså, på samme måte som i tilfellet 11. september, at bombingene også kunne vekke hat. – Akkurat nå er det doktrinen om «smarte bomber» som er i skuddet – siktet mer inn på infrastruktur – med andre ord: drepe flere sivile, men indirekte ved hunger og epidemier, og langsommere.
- 9) I følge den jugoslaviske utenriksministeren til Tim Judah i dennes bok om krigen.
- 10) Vi skal likevel se og bli fortalt at metodene nok ikke blir de samme over alt, og vil også endre seg når raseriet kjølnes av. Irak, Sudan og Somalia er ofte nevnt sammen med Filippinene. Sterke oljemotiver utpeker Irak.
- 11) I en sammenlignende spørreundersøkelse mellom 17 land, referert i *Free Inquiry* sommer 1999, «kommer USA ut som den mest religiøse nasjonen (gjennomsnittlig rangering = 1.7), deretter Nord-Irland (2.43), Filippinene, Irland, Polen, Italia, New Zealand, Israel, Østerrike, Norge, Storbritannia, Nederland, Vest-Tyskland, Russland, Slovenia, Ungarn, og Øst-Tyskland». Med andre ord: to land med protestantiske majoriteter i verdenstoppen, USA og Nord-Irland (begge betrakter seg som «utvalgte folk») og katolske land, på bunnen landene i den tidligere Sovjetblokken. USA er definitivt i ledelsen når det gjelder troen på «Et liv etter Døden, Djevelen og Helvete».
- 12) *International Herald Tribune* (IHT), 31. august 1995. Hvilken guddommelig stilling får på denne måten utenriksministeren i et land som har sitt mandat fra Gud til å lede verden?

- 13) Sitert av Joan Didion i «God's Country», i *The New York Review of Books*, 2. november 2000, s. 70.
- 14) «Disse begivenhetene har delt verden i to – mellom de troende og de vantro» – fra bin Ladens første tekst på al-Jazeera tv-selskapet, gjengitt i *Washington Post* 8. oktober 2001, s. A12 under overskriften «Hykleriet løfter sitt heslige hode» («Hypocrisy Rears Its Ugly Head»).
- 15) Et annet uttrykk for dette DMA-syndromet ville være en hard marxisme som deler verden mellom det onde borgerskapet og det gode proletariatet, med en voldelig krig, revolusjonen, mellom dem.
- 16) Galtung henspeler her på at Versaillestraktaten etter 1. verdenskrig (1918) kan oppfattes som et «svar», eller til og med som en hevn på den første trakten i Versailles etter at Frankrike led et ydmykende nederlag for Bismarck-Preussen i 1871-krigen, (men greide å knuse Pariserkommunen først, med Bismarcks velvillige tillatelse, ventende utenfor Paris' murer til den franske borgerkrigen var over). (O.a)
- 17) *Rogue State: A Guide to the World's Only Superpower*, Monroe MA: Common Courage Press, 2000.
- 18) Sammenliknet med dette er det bin Laden er anklaget for, småtterier: I 1993 et bombeangrep på World Trade center, 1998 bombene mot US-ambassadene i Nairobi og Dar es Salaam, i 2000 angrepet mot US-destroyeren Cole i Yemen havn, og 11. september 2001
- 19) Galtung sikter her til det som offisielt i NATO ble/blir kalt det «europiske krigsteater» som inkluderte/ inkluderer bruk av atomvåpen som mulighet. (O.a.)
- 20) Intet av dette er nytt for bin Laden. Ett av de viktigste punktene i hans første skrift er at «vår nasjon (den islamske verden) er blitt ydmyket i mer enn 80 år». Det bringer oss tilbake til 1920 og før det endelig til Sykes og Picots forræderi som koloniserte Den arabiske nasjon og la det under de vantroendes herredømme, i stedet for å gi den uavhengighet som takk for at den deltok i nedkjempelsen av det muslimske, Ottomanske imperiet. I *Washington Post* sin kommentar «er dette en referanse til opphøret av Det muslimske kalifatet i 1924», hvilket utløser noe tvil om denne avisens evner i aritmetikk (sitert i *The Yuomiuri Shimbun* 31. oktober 2001, s. 16.)
- 21) Det samme gjør bin Laden da han uttalte følgende for morderne etter 11. september: «Jeg ber til Gud om å opphøye dem og velsigne dem».
- 22) Og når det gjelder størrelsen på disse tre former for vold, gjett hvor stor den er: Direkte og åpen vold: 6 millioner til sammen i Korea, Vietnam, og Indonesia veier mye – alle i region I. Et element av rasisme? Direkte, men skjult vold: Tidligere CIA-agenter har anslått at «minst 6 millioner har dødd som følge av USA sine skjulte operasjoner etter Den andre verdenskrigen. (Se *The Guardian Weekly*, 30. desember 1987, i en rapport fra et møte med CIA-dissidenter i New York. Strukturell vold: Som vanlig mer. Med et anslag på 100.000 hver dag gir oss i løpet av ett år det samme som den direkte volden i 40-50 år.
- 23) *In Retrospect*, New York, Vintage Books 1996. På side 321-323 oppsummerer McNamara feilene i 11 punkter. Mange, kanskje de fleste av dem, dreier seg om US-straffeangrep, som punkt 4: «Vår feilvurdering like mye av venn som av fiende er utslag av dyp uvitenhet om historien, kulturen og politikken til folkene i områdene, og av personligheten og vanene til deres ledere.»

- 24) Dette er et trist utslag av de ustabile forholdene i US-demokratiet og de sivile rettigheter når bare tre bomber kan ha en så enorm innvirkning på hele det rettssystemet som er møysommelig utviklet gjennom generasjoner.
- 25) Artikkelen er skrevet før omslaget mot en med brutal Palestina-politikk i Washington senhøstes 2001. USA kritiserte først Sharon-regjeringens raske utnyttelse av 11. september for å øke krigshandlingene mot palestinerne, men slo senere om. (O.a.)
- 26) Og et utmerket canadisk team fra McMaster University, Hamilton Ont. under ledelse av dr. Seddiq Veera som TRANSCEND utsending.
- 27) Dette ville være en base av samme slag som den store US-basen Camp Bondsteel, 20 km sør for Pristina (Kosovo), i Urosevac som amerikanerne startet å bygge like etter at serbiske tropper trakk seg ut, i de offisielle kommentarene relatert til oljeledning korridor VIII. (Oversetterens merknad: Det er senere blitt dokumentert at US-myndigheten inngikk avtale med det verdensomspennende ingeniørfirmaet Brown & Root Services om å bygge Camp Bondsteel allerede i oktober 1998 – nesten ½ år før bombingene startet 24. mars 1999. Se Hans Ebbings artikler i dette nummer av Vardøger.)
- 28) *The Japan Times* har meldt at «kostnadene med Afghanistankrigen kan bli 1 mrd. \$ per dag», ved å vise til prisene på de ulike bombetyper. Av de 40 landene i koalisjonen (utenom USA) har bare 6 bidradd med militært utstyr: Canada, Australia, Japan, England, Frankrike og Tyskland.
- 29) USA foretrekker domstoler med klare begrensninger i tid og rom. ICC vil ikke få slike begrensninger, hvilket betyr at US-borgere kan bli tiltalt. (O.a.: Etter at Galtung skrev dette, er domstolen blitt opprettet, men USA har gjort det klart at de ikke godtar den. USA har også fått andre land til å undergrave ICC ved å inngå avtaler med USA om ikke å utlevere amerikanske borgere for domstolen. Blant disse landene er India, foruten selvsagt Israel og en del andre, mindre stater som enten er sterkt avhengige av USA eller som posisjonerer seg opportunistisk mellom «to onder» i den internasjonale maktkampen, som for eksempel det nylig frigjorte Øst-Timor som søker støtte hos USA mot presset fra Indonesia. (Jfr. også Arne Overreins artikkel i dette heftet.)
- 30) Mye av dette har blitt dyktig dokumentert av Christopher Hitchens og offentliggjort i artiklene hans i *The Harpers Magazine*, februar og mars 2001 og i boken *The Trial of Henry Kissinger*, I en oppdatering i *The Nation*, 5. november 2001, s. 9 nevner han at noen folk vil si «at alt dette skjedde for lenge siden». Hitchens svarte: «Jeg tror at opportunistiske, ahistoriske innvendinger vil forsvinne. Spørsmålet om internasjonale forbrytelser og bruken av kriminell vold mot sivile er nå aktuelt igjen, for å si det slik. Det er viktig at vi viser vår motstand mot slik oppførsel både fast og konsekvent.»
- 31) Et godt eksempel på muslimsk kritikk er Chandre Muzaffar, president i The International Movement for a Just World, med base i Malaysia, offentliggjort regelmessig i *Commentary* (se w.w.w.jailing.my/just). Han skriver at «anstendige folk forkaster terrorisme og US-bombing», (IHT 5. november 2001). I følge de spørreundersøkelsene som er referert, må det være mange anstendige mennesker i verden.
- 32) Kongefamilien i Saudi Arabia, bin Laden og Taliban er alle wahabbitter.
- 33) På slutten av sin første skrift sa bin Laden at menneskene i Amerika kan ikke «drømme om sikkerhet før vi får trygghet i Palestina, og ikke før alle de vanhellige hærene har forlatt Mohammeds land, fred være med ham». Dersom

bin Laden sier at $2 + 2 = 4$, støtter vi da terrorisme ved å erklære oss enige i dette?

- 34) I følge Jean-Charles Brisard og Guillaume Dasquie i boken *Bin Laden, la vérité interdite*, Paris 2001, dreier 11. september seg egentlig om olje, noe også Michael Klare drøfter i «The Geopolitics of War?» i *The Nation*, 5. november 2001, s. 11-15. USAs oljepolitikk i regionen har en historie fra avtalen mellom Roosevelt og Ibn Saud på et US-krigsskip i Suezkanalen kort tid etter møtet i Jalta i februar 1945. «Det er alminnelig antatt at Roosevelt ga kongen løfte om US-beskyttelse som gjenytelse for amerikansk tilgang til Saudi-olje – en overenskomst som gjelder fullt ut den dag i dag og som utgjør selve kjernen i forholdet mellom USA og Saudi Arabia». Klare mener at konflikten mellom bin Laden og oljeinteressene i den amerikanske ledelsen rundt alliansen Bush-Cheney-Rice-Evans (handelsminister)-Abraham (energiminister) egentlig dreier seg om det saudi-arabiske regimets være eller ikke-være og dermed om «det amerikanske, militære nærværet i Saudi-Arabia og som har økt jevnt og trutt de senere år» (s.12). Den berømmelige sjekken på \$ 10 millioner fra prins Walid ibn Talal til The Twin Towers Fund «med etterfølgende uttalelser om USAs utenrikspolitikk» (fra ibn Talals artikkel «We Want Anti-Terrorism and Peace in the Middel East» (IHT, 1. nov. 2001) var et forsøk på å spille på to hester. «Jeg er glad for å se (at) president Bush har bekreftet sitt ønske om en Palestinsk stat. Utenriksminister Colin Powell har gjentatt hans syn». Men borgermester Giuliani ønsker penger uten tråder til andre ting og returnerte sjekken mens bin Laden ønsker det saudiske regimet vekk.
- 35) Blant dem en tidligere statsminister i Afghanistan og en tidligere statsminister i Pakistan, begge flyktninger i Iran.
- 36) I den engelske teksten skriver Galtung $D(US) > D(OS)$, der D = destruksjonskraft, US = USA, og OS = «other side», V = Vulnerability, sårbarhet. (O.a.)
- 37) «If Power = Destructive power-Vulnerability, then what sign do we put between $D(US)-V(US)$ and $D(OS)-V(OS)$?» (O.a.)
- 38) Galtung sikter her til at G. W. Bush ikke ble valgt til president av en majoritet av velgerne, som hadde flertall for Al Gore, men utpekt som vinner av en Høyesterett, der republikanerne hadde flertallet av dommerne, som følge av det indirekte valgsystemet og tvilsomme knep for å underkjenne et flertall for demokratene ved valg av valgmann fra delstaten Florida. «Bush is not elected president, but selected». (O.a.)
- 39) Ut fra dette er det åpenbart at det beste forsvar mot økonomiske sanksjoner – et våpen som rettes direkte mot de svake i samfunnet, barn og gamle, de svake og syke – er mer selvberging både på landsnivå og lokalt. Det betyr selvsagt ikke at en er selvberget i normale tider, men at en har evne til selvberging for de grunnleggende behov i nødssituasjoner. Verken Irak eller Jugoslavia hadde planlagt for dette. For Afghanistan hadde sanksjonene liten virkning i tillegg til den moralske virkningen på grunn av at tettheten var løs, unntatt for handelsmennene, selvsagt.
- 40) Galtung sikter her til den folkerettslige fordømmelsen og opphevingen av kolonisystemet gjennom FN. (O.a.)
- 41) Selv om Paven hadde godtatt at det ble stasjonert en NATO-kommando i Vatikanet (mot rimelig kompensasjon, selvsagt), ville det ha vært en vanhellig handling for svært mange katolikker.